

หลักสารานิยธรรมกับการบริหารการศึกษา THE PRINCIPLES OF SARANIYADHAMMA AND EDUCATIONAL ADMINISTRATION

พระมหาบรรจง ศรีสุข¹, จุฬาพรภรณ์ ธนะแพทย², พระครูศรีปริชากร³, จิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ⁴

Pramahabanjong tisarano/srisook¹, Julapunporn Thanapheat²,

Phrakhrusriprichahorn³, Jirarat Pimprasert⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus¹⁻²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์³⁻⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus³⁻⁴

E-mail: banjongsrisook0@gmail.com

ได้รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 6 เมษายน 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 10 เมษายน 2565;

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสารานิยธรรมกับการบริหารการศึกษา จากประเด็นที่ศึกษาพบว่าหลักสารานิยธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้วเนื้อหาหลักของสารานิยธรรมคือ เมตตากรรม มีความสุภาพอ่อนน้อมต่อกัน เมตตาวิกรรม สนทนา เจริญสอนงานด้วยความหวังดีต่อกัน เมตตาโมกรรม มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน สาธารณโภคี ใส่ใจงานของส่วนรวม ทำงานร่วมกันด้วยความสุข สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน หลักสารานิยธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษาทั้งสี่ด้านซึ่งประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณและการบริหารทั่วไป กระบวนการบริหารการศึกษาทั้งสี่ด้านนี้ประยุกต์เข้ากันได้กับหลักสารานิยธรรมได้อย่างลงตัว

คำสำคัญ: หลักสารานิยธรรม, การบริหารการศึกษา

Abstract

This article aims to study the principles of sanity and educational administration. From the issues studied, it was found that the principle of saniya

dharma is a doctrinal principle that the Lord Buddha said two thousand and five hundred years ago. Negotiate teaching work with good hopes for each other, compassionate thoughts, look at each other with optimism, smiling faces at each other, public health care for the work of the public. Working together with happiness, Silasamanyata has good and honest behavior. discipline vision consensus The doctrine of sanity can be applied to all four aspects of educational administration, which are: academic administration personnel management Budget and general administration These four aspects of educational administration process are perfectly compatible with sanitary principles.

Keywords: The Principle of Saraniyadhamma, Education Administration.

บทนำ

ความเป็นไปของสังคมโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของสังคม การเมือง เทคโนโลยีและการศึกษา เหล่านี้ต่างตกอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง การศึกษาและกระบวนการจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาในทุกด้านทั้งในเรื่องการพัฒนาวิถีชีวิตส่วนตน สังคมการเมือง และการพัฒนาประเทศชาติต่างต้องอาศัยการศึกษาและกระบวนการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะถ้าประเทศมีการจัดการศึกษาที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมย่อมทำให้ประเทศได้รับการพัฒนาในทุกด้าน กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อให้ทันต่อกระบวนการความเปลี่ยนแปลงคือกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเช่น กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อมมีศักยภาพในการพัฒนาก็จะสามารถเป็นผู้นำและให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเมื่อผู้สอนมีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนในกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้น

พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรูของผู้เรียนไว้ว่า 1) การจัดการเรียนการสอน ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน หมายความว่าผู้สอนต้องถือว่าผู้เรียนเป็น คนที่สำคัญที่สุดเนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน 2) การฝึกทักษะและวิธีคิดสถานศึกษามีหน้าที่ฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักคิด เพิ่มพูนทักษะในการจัดการฝึกฝนการเผชิญสถานการณ์และปัญหาต่างๆ และสามารถ

ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา หมายความว่า การเรียนการสอนที่ดีไม่ใช่เน้นที่การท่องจำสาระในหนังสืออย่างเดียวแต่ต้องเตรียมตัวผู้เรียนให้รู้จักคิดรู้จักแก้ปัญหา และ 3) การจัดเรียนรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องมาจากการฝึกฝนปฏิบัติจริงของผู้เรียนโดยครูและสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เยี่ยมชมสถานที่และเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตจริงฝึกให้รู้จักคิดเป็น และส่งเสริมบรรยากาศให้ผู้เรียนรักการอ่านเพื่อจะไดสนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องเนื้อหาสาระที่สถานศึกษาจัดให้นั้นไม่ควรทุ่มเน้นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่สถานศึกษาต้องจัดให้มีสัดส่วนผสมผสานอย่างเหมาะสมทั้งในเรื่องเนื้อหาสาระและวิธีการเรียนรู้ทั้งในเรื่องความรู้ความเข้าใจ การประพฤติปฏิบัติการมีคุณธรรม ค่านิยมที่ดีการมีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นโดยอาจแทรกสาระ กิจกรรมการฝึกฝน ปฏิบัติการคิดการปลูกฝังค่านิยมไว้ในทุกวิชา นอกจากนี้สถานศึกษายังมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ การจะจัดการเรียนการสอนให้ได้ตามที่กล่าวถึงในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้นต้องอาศัยระบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีกระบวนการการบริหารสถานศึกษาที่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในสถานศึกษานั้นๆ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติถึงงานบริหารจัดการสถานศึกษาประกอบด้วยงานวิชาการงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวถึงงานบริหารการศึกษาไว้เช่น (ธีระ รุญเจริญ, 2553:31). ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาว่าหมายถึงการดำเนินงานด้วยกระบวนการที่หลายคนเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทุกด้านจนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรและสามารถพัฒนาตนเองพัฒนาอาชีพพัฒนาสังคมให้ดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุข (พิมพ์พร จารุจิตร, 2559:50) ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาไว้เช่นกันว่าการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ได้แก่การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์การแก้ปัญหาการสื่อสารการทำงานเป็นทีมเทคโนโลยีและดิจิทัลการตลาดสัมฤทธิ์มนุษยสัมพันธ์และคุณธรรมจริยธรรม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนักวิชาการที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษาดังกล่าวให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารการศึกษาหรือกระบวนการบริหารสถานศึกษาเพราะเมื่อการบริหารการศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพตามมา

บทความนี้ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักสารานุกรมกับการบริหารการศึกษา หลักสารานุกรมนั้นได้นักวิชาการนำมาศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณต่างๆ บ้างแล้ว เช่น (อัศรพล นกทอง, 2564: 50). ได้ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษา

พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอยะรัง จังหวัด นครสวรรค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วน ด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (พิเชษฐ์ โปตาพล, 2563: 45). ได้ศึกษา การบริหารตาม หลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษา พบว่า การบริหารตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอยะรัง จังหวัด ร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารตามหลักสามัญญ ตา รองลงมาคือด้านการบริหารตามหลักทิวัญญสามัญญตา และด้านการบริหารตามหลักสาธารณโกคิ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารตามหลักเมตตาวจกรรม พระมหาประเสริฐ สุขเมโธ (เพชรศรี)และนายปิยวัฒน์ คงทรัพย์ ได้นำเสนอบทความเรื่อง “สาราณียธรรม : หลักธรรมใน การแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย” สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับการ เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคมอันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายทั้งปวง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าได้มีนักวิชาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม แต่ ส่วนมากนำไปศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณหรือนำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้ง ยังไม่มีการ นำไปวิเคราะห์เพื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา ผู้เขียนจึงได้นำเสนอการวิเคราะห์หลักสาราณิ ยธรรมกับการบริหารการศึกษา ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพลเมืองนับถือพระพุทธศาสนา มากที่สุด พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสามารถนำมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ได้กับสถานการณ์ใน ชีวิตประจำวัน ผู้เขียนจึงมีความมั่นใจว่าหลักสาราณียธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก สามารถนำมาวิเคราะห์และประยุกต์ในการบริหารการศึกษาได้เช่นกัน

หลักสาราณียธรรมแนวคิดและสาระสำคัญ

สาราณียธรรมคือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นธรรมที่ที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็น ที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสหลักสาราณียธรรมไว้ดังนี้ (ที.ปา. 11/317/257).

1) ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนสหพหุจรทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่อง กระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียงเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

2) ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งวจกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพหุจรทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่ง

ความระลิกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีเครพ เป็นไปเพื่อความสะดวกระห์ เพื่อความไม่วิท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

3) ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสพรมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่ง

ความระลิกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีเครพ เป็นไปเพื่อความสะดวกระห์ เพื่อความไม่วิท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

4) ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ลากอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยธรรม ได้มาแล้วโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงอาหารในบาตร ไม่หวงกันด้วยลากเห็นปานดั่งนั้น แบ่งปันกับเพื่อนสพรมจารีทั้งหลายผู้มีศีล ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลิกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีเครพ เป็นไปเพื่อความสะดวกระห์ เพื่อความไม่วิท เพื่อความพร้อมเพรียงเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

5) ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ศีลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งไม่ขาดไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรสรเสริญ ไม่เกียด้วยตณหาและทฐิ เป็นไปเพื่อสมาธิ ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีลในศีลเห็นปานดั่งนั้น กับเพื่อนสพรมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่ ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลิกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีเครพ เป็นไปเพื่อความสะดวกระห์ เพื่อความไม่วิท เพื่อความพร้อมเพรียงเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

6) ดุกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ทฐิอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประเสริฐเป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์ ย่อมนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำทฐินั้น ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยทฐิในทฐิเห็นปานดั่งนั้น กับเพื่อนสพรมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่ ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลิกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นทีเครพ เป็นไปเพื่อความสะดวกระห์ เพื่อความไม่วิท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

นอกจากตรัสสารณียธรรมไว้ในทณิกายปาฎิกวรรคแล้ว พระองค์ยังตรัสสารณียธรรมไว้ในสารณียสูตรที่ 1 และสารณียสูตรที่ 2 (อง.ฉก. 22/282-283/321-323). “ดุกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม 6 ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลิกถึง กระทำให้เป็นทีรัก เป็นทีเครพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสะดวกระห์เพื่อความไม่วิทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม 6 ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรมจรรยทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ธรรมข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งการระลิกถึงกัน กระทำให้เป็นทีรัก เป็นทีเครพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสะดวกระห์กัน เพื่อความไม่วิทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเข้าไปตั้งวัจจกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ...อีกประการหนึ่ง ภิกษุเข้าไปตั้งมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ...อีกประการหนึ่ง ภิกษุแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม แม้โดยที่สุดบิณฑบาต ย่อมบริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล ...อีก ประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาทิฐิ ไม่ยึดถือ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ...อีกประการ หนึ่ง ภิกษุมิถิฐอันเป็นอริยะ เป็นเครื่องนำออก นำออกไปเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ธรรมข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึง กัน กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกันเพื่อ ความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม 6 ประการนี้แล เป็นที่ตั้งแห่งการ ระลึกถึงกัน กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

หลักสารานุกรมธรรมตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกที่ผู้เขียนได้นำมาแสดงไว้
แล้วนั้น สามารถนำมาเขียนสรุปได้ดังนี้

การบริหารการศึกษาแนวคิดและความสําคัญ

การบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเพราะการบริหารมีส่วนที่
เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของคนในองค์กร การที่องค์กรจะเจริญและประสบความสำเร็จตาม

เป้าหมายที่วางไว้ต้องมีการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพ สำหรับความหมายของคำว่า “การบริหาร” นั้นได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้เช่น (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ โทวณะบุตร, 2542: 21). ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบริหารหมายถึงกิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน” สมศักดิ์ คงเที่ยงให้ความหมายไว้ว่า “การบริหารหมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบ และใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม” วิโรจน์ สารรัตน์ ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ว่า “การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรโดยอาศัยหลักการบริหารอย่างน้อย 4 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวโดยสรุปแล้วการบริหารคือกระบวนการในการจัดการองค์กรเพื่ออย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการศึกษาถือเป็นกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลต้องร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีระบบ กฎเกณฑ์มีการประสานความร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยการใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างอย่างเหมาะสม สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในมาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ (ชาญชัย อาจินสมจาร, 2545: 45). ได้กล่าวถึงการบริหารการศึกษาไว้ว่า “การบริหารการศึกษาเป็นการประกันว่าโรงเรียนได้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง นั่นคือผู้บริหารจะต้องสามารถใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยทางการบริหาร (Administrative Resources) ที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) และวิธีปฏิบัติงาน (Management) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดๆ ย่อมมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนี้เป็นเครื่องมือในการบริหารหรือจัดการ ซึ่งนิยมเรียกว่า หลัก 4 M's โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคธุรกิจ ทรัพยากรทางการบริหาร หรือปัจจัยทางการบริหารที่นิยมกันมี 7 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) วิธีปฏิบัติงาน (Management of Method) ตลาด (Market) เครื่องจักร (Materials) และขวัญและกำลังใจ (Morale) ซึ่งเรียกว่า 7 M's (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, 2542: 25). เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ และแผนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด (ธีระ รุญเจริญ, 2546: 45). กล่าวถึงความสำคัญในการ

บริหารการศึกษา ในแง่ของกระบวนการทำงานว่า จำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา เพราะในแต่ละระดับต่างก็มีบทบาทอำนาจหน้าที่ต่างกัน ระดับกระทรวงจะกำหนดนโยบาย มาตรฐาน การประเมินผล การจัดการศึกษา และการสนับสนุนทรัพยากรให้แก่หน่วยปฏิบัติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการประสานงานทุกระดับ ส่งเสริมสนับสนุนด้านต่างๆ แก่สถานศึกษา และระดับสถานศึกษาเป็นหน่วยจัดการศึกษาอย่างแท้จริงเพราะคุณภาพการศึกษาจะเป็นอย่างไรอยู่ที่การบริหารจัดการ ถ้าการบริหารจัดการดำเนินไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถคาดหวังถึงความเจริญของการศึกษาได้

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ถึงความสำคัญของกระบวนการบริหารการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงไปถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เมื่อการบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีประสิทธิภาพตามไปด้วย ผลดีย่อมตกแก่เยาวชนอันจะเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

วิเคราะห์สารานิยธรรมกับการบริหารการศึกษา

หลักสารานิยธรรม 6 ประการซึ่งประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญตาและทิวญญีสสามัญตา เมื่อนำหลักสารานิยธรรมทั้ง 6 มาวิเคราะห์กับแนวทางการบริหารการศึกษาซึ่งประกอบด้วยการบริหารงานวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารทั่วไปและการบริหารงบประมาณ จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าหลักสารานิยธรรม 6 ประการกับการบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการสอดคล้องหลักเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม ทำให้เกิดความเคารพกันเป็นไปเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือกันเพื่อไม่ทะเลาะวิวาทโต้เถียงกันเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันเดียวกันอันจะนำไปสู่ความสามัคคีปรองดองในการทำงานตามหลักสาธารณโภคี ทำให้การบริหารการศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สถานศึกษาหรือโรงเรียนเมื่อยึดหลักสารานิยธรรม คือหลักธรรมแห่งความรักและความสามัคคีปรองดอง คิดถึงส่วนดีของกันและกันการพูดจาด้วยถ้อยคำดีๆ ไม่ซ้ำเติมกันการแสดงออกทางกายด้วยการงดเว้นการทำร้ายไม่ใช้ความรุนแรง ไม่เบียดเบียนสร้างความทุกข์ให้คนอื่นเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติตามหลักสาธารณโภคี ซึ่งหากทำได้บุคลากรที่อยู่ในองค์กรทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารด้วยกันหรือคณะครูในสถานศึกษาจะเกิดความรักความสามัคคีและหวงแหนร่วมกันปกป้องพิทักษ์คุ้มครองผลประโยชน์ของส่วนรวม การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัดและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายตามหลักสีสสามัญตา และปรับความเห็นให้เสมอกันโดยไม่ยึดความเห็นส่วนตนเป็นหลักแต่ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นจากทุก

ฝ่ายตามหลักทฤษฎีสามัญดาเพียงเท่านี้ก็เพียงพอต่อการขับเคลื่อนกระบวนการบริหารการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการทำงานทุกระดับชั้นโดยเฉพาะการบริหารการศึกษาตามที่กล่าวมาแล้วนั้นและเป็นหลักธรรมที่นักวิชาการได้ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงมองเห็นความสำคัญของหลักสาราณียธรรมนี้ตามที่พระองค์ทรงตรัสถึง คุณธรรมหมวดนี้ทั้ง 6 ประการ พระองค์ทรงอธิบายขยายความ ไว้ในพระราชดำรัสที่ตรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรีข้าราชการ และประชาชนที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในงาน 60 ปีแห่งการครองราชสมบัติเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2549 โดยทรงรวมข้อความประการที่ 1 ถึงประการที่ 3 เข้าด้วยกันดังความสำคัญต่อไปนี้ “ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคม พร้อมพรั่งด้วยบุคคล จากทุกสถาบันในชาติตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยพร และการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ที่ทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ ทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม น้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ได้ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ น่าปลาบปลื้มใจมาก เพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริงจึงขอขอบใจทุกๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคน ทุกฝ่ายทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้นนึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง ประการแรก คือการที่ทุกคนคิดพูดทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สอง คือการที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงาน ประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติประการที่สาม คือการที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎ กติกาและในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกันประการที่สี่คือการที่ต่างคนต่างพยายามหา ความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผลหากความคิดจิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของ เราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า...” จากพระราชดำรัสดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมหมวดนี้และทรงชักชวนให้ทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดสู่ผู้อื่นต่อไป กันไปอย่าให้ขาดสาย

สรุป

บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอหลักสาราณียธรรม 6 ประการซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ระลึกถึงกัน ช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มชนหรือองค์กรได้ หากหน่วยงานหรือองค์กรประพฤติปฏิบัติตามสามารถทำให้เกิดซึ่งความรักความปรารถนาดีต่อกันทั้งทางกาย วาจาด้วยความจริงใจ ขณะเดียวกันก็มีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหา หรือแก้ทุกข้ออย่างถูกต้องเสมอกันสามารถนำแนวทางการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอการวิเคราะห์หลักสาราณียธรรมกับการบริหารการศึกษา ซึ่งพบว่าหลักสาราณียธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษาหรือบริหารสถานศึกษาได้ เพราะการบริหารการศึกษานั้นประกอบด้วยการบริหารงานวิชาการ บริหารคน บริหารงบประมาณและการบริหารทั่วไป ซึ่งเมื่อกล่าวโดยย่อแล้วการบริหารการศึกษาก็คือการบริหารคนหรือการบริหารที่เกี่ยวข้องกับคน ด้วยเหตุนี้การบริหารการศึกษาก็สามารถนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งจะทำให้การบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2545). **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อส่งเสริมกรุงเทพ.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่างจำกัด.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. (2542). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546**. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส.
- พระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี) และนายปิยวัฒน์ คงทรัพย์. (2559). “สาราณียธรรม : หลักธรรมในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทย”. **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1(5) (สิงหาคม พ.ศ. 2558 – มกราคม พ.ศ. 2559).

อัครพล นกทอง. “แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอ
ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*. ปีที่ 9
ฉบับที่ (มกราคม - เมษายน 2564).

พิเชษฐ์ โปดาพล. “การบริหารตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอโพ
ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด”. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม -
เมษายน 2564).

